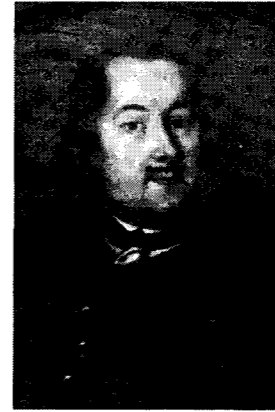

Agata Reuterswärd

Överste L. P. Reuterswärd

En visa från Häggestads hälsobrunn

Av Gunnar Rörby

Av en visa, skriven år 1767 och bevarad av aktsamma människor, får vi veta, att det i byn Häggestad, Heda socken, fanns en hälsokälla. Hembygdsforskaren P. D. Widegren nämner också om källan i sin beskrivning om Östergötland (tryckt 1828) följande: "På Häggestads ägor finnes en Helsokälla, som med förmån blifvit nyttjad emot Gikt". Visan är en hyllning till några av brunnsgästerna, översten Lorentz Peter Reuterswärd och hans maka, häradshövdingen och fru Gabriel Torpadius, fru Hedvig Boij på Kyleberg samt värdinnan fru Collander.

Reuterswärd hade tjänat som officer vid Östgöta kavalleriregemente. Makarna bodde nu på sin ägandes gård, Sättra i Rök, dit de flyttat från officersbostället Stora Lund i V. Tollstad omkring år 1760. Torpadius tjänstgjorde som auditör och regementsskrivare vid Östgöta kavalleri med häradshövdingens titel. Han var gift med överstens dotter, Margareta Elisabet. Makarna Torpadius var bosatta i Stora Åby, de ägde både Åby Västergård och Järnstad.

Röks kyrka — rivning eller ombyggnad?

I Röks församlings angelägenheter deltog Reuterswärd med märkbart intresse. Hans namn förekommer emellanåt i sockenstämmoprotokollen. Särskilt ömmade han för gudstjänstbesökarna, som måste sitta trångt i den lilla kyrkan. Vid stämman i maj 1767 talade han ivrigt och länge för en utvidgning av kyrkan. Dåvarande ordföranden, kyrkoherde Jöns Berzelius, skrev härom följande paragraf.

”Behagade högvälborne Översten och Riddaren Reuterswärd proponera angående kyrkans otillräcklighet för församlingens myckna invånare och föreställande, om hon ej skulle ökas och större göras. Församlingen tyckte väl härom, men kunde inte göra något visst beslut förrän de först fingo veta, huru denna tillökning skulle ske samt vad den kunde kosta. Varpå herr Översten lovade med församlingens kostnad anskaffa en sådan man, som allt detta kunde tydligen tillkännagiva”.

Överstens förslag fullföljdes aldrig. Istället rev man kyrkan år 1843 och byggde en ny.

Eftersom Häggestad är en by med flera gårdar, bör källans läge förtydligas. Om vi går från byn, åt sydväst, ungefär en halv km. och ut på en av Häggestads Skattegårds åkrar, finner vi en rest av brunnen, en stor plåtburk som döljer källaderns mynning. Ägaren av Skattegården omtalar, att hans anfäder berättat, hur folket i trakten vandrade till källan, särskilt vid midsommartid och drack av det järnhaltiga vattnet. Man hämtade också vatten för att dricka hemma, eftersom det ansågs vara så hälsosamt. I sin glans dagar var platsen omkring källan bevuxen av lövträd, och blott 100 m därifrån låg byns huvudgård, ett rusthåll.

Författaren till den mer än 200-åriga brunnsvisan har icke kunnat spåras. Innehållet i visan, som här återges i något förkortad form, antyder dock att författaren tillhör överste Reuterswärds intima vänkrets. Nu över till

Brunnsvisa vid Häggesta brunn 1767

*Drickom våra Fäders dryck
till vår helsas styrka.
Läggom bort en veklig nyck
till att Bachus dyrka.
Svenska hjertan friskas opp
af det klara vatten.
Vatten gör en härdig kropp,
Rolig sömn om natten.*

— — —
*Vivat, Överst' Reuterswärd
med sin fru Agatha,
som är honom endast värd.
Bägge falskhet hata.
Gammal redlighet och dygd
kring Ert hus skall rotas.
Odygds-anden från vår bygd
utaf Er skall motas.
Skål för Frun på Kyleberg!
Lefve utan hinder!*

*Vattnet måle helsans färg
uppå hennes kinder!
Lyckan till att återfå
allt vad helsan saknar!
Alltid frisk ur sängen gå,
hvarje dag hon vaknar.
Lefve vår Torpadius
med sin söta gumma!
Som gör med sitt dygdeljus
oväns munnar stumma.
Himlen låte, som en dröm,
deras sorg försvinna.
Och som denna källans ström
långt i hafvet rinna.*

— — —
*Fru Collander, hej gutår!
Som en hurtig kvinna
Ni bör säkert flere år
blifva vår värdinna.
Men då måste ingen häst
vara med i sviten.
Ty för sådan glupsker gäst
är Er äng för liten.*

Bön vid hälsobrunn

Den äldsta och förnämsta hälsobrunnen i Sverige, Medevi, upptäcktes på 1600-talet av läkaren och naturforskaren Urban Hjärne, som under studieresor i Tyskland kommit i beröring med pietismen. Hjärne blev sedan i hemlandet förespråkare för denna religiösa rörelse. På hans initiativ trycktes i Linköping hos G. W. Lodicer två böner att läsas under vistelsen vid hälsobrunn. Säkerligen lästes dessa böner, varav den ena citeras här nedan, av Häggesta-brunnens gäster:

O Store Alsmäktige Gud, wattnets och jordenes Skapare, och alla kreaturs Herre! Du som ej allena af jordene gifwer föda, utan låter ock utur des lönlige djup watten upprinna, som människorna til hälsa och lifs styrka tjena: Förlåna dem som här i Ditt Namn, af detta bruns-watten sin hälsa söka, at de derwid må röna Din milderika hjälp och wälsignelse, så at de med nögda hjertan och glada munnar, för sådan Barmhertighet må prisa Ditt Namn, och hembära Dig, som är Lifsens Brunn och Salighetens Källa, et ödmjukt Lof och Tacksägelse, här timmeligen och sedan Ditt Lof fullborda i Ewighet! Amen.